

Araştırma Makalesi**Başvuru:** 02.09.2021**Kabul:** 22.10.2021**Atıf:** Akyüz, Yakup. "Ütopyadan Distopyaya Cinsellik Ediminin Rolü," *Temaşa Felsefe Dergisi* sayı: 17 (Haziran 2022): 17-33. <https://doi.org/10.55256/temasa.990227>

Ütopyadan Distopyaya Cinsellik Ediminin Rolü

Yakup Akyüz¹

ORCID: 0000-0002-9982-9315

DOI: 10.55256/TEMASA.990227

Öz

Cinsellik olgusu yemek, içmek gibi biyolojik, fizyolojik ve sosyolojik bir olgu, temel bir ihtiyaç kabul edilmiştir. Bu nedenle hakkında her dönemde düşünceler üretilmiştir. Felsefede de cinselliğin ne olduğu ve nasıllığı tartışılmış ve tartışılmaya devam etmektedir. Cinsellikte ilişki biçimi, tercihler, çıplaklık, aile, üreme ve haz olgusu tartışılan konulardan bazılarıdır. Bu bağlamda siyasal devlet teorileri olan ütopyalarda da cinsellik olgusu ele alınıp işlenilmiştir. Platon, Yunan toplumunda görülen ilişki biçimlerine eserlerinde yer vermiş ve kadın-erkek arasındaki cinselliği savunmuştur. Kadın-erkek ilişkisini doğal görüp, bunun dışındakileri olumlu karşılamamıştır. Kadın-erkek arası cinsellik Rönesans dönemi ütopyalarında savunulmaya devam etmiştir. Katolik felsefesi Rönesans ütopyalarında etkisini sürdürmüştür. Bu etkinin sonucu olarak Rönesans ütopyaları da kadın erkek ilişkisine dayalı olan ve devlet kontrolündeki cinselliği savunmuşlardır. Ütopyalara karşı tepki amaçlı yazılan distopyalarda kadın erkek ilişkisine dayalı sadece üreme amaçlı cinsellikten vazgeçilmiştir. Cinsellik devlette otoritenin devamlılığını sağlama amacına yönelik eylem haline gelmiştir. Distopyalardaki devlette cinsellik haz amaçlı olsa bile yasalara bağlı kalmıştır. Son dönemde tepkisel amaçlı ortaya konulan feminist ütopya ve distopyalar, kendinden önceki ütopya ve distopyalardaki kadına yönelik cinsellik algısını eleştirmiştir. Feminist ütopya ve distopyalar her iki bakışında kadını ötelediğini düşündüğünden, ütopya ve distopya yazınındaki kadın erkek ilişkisine bakışın farklılaşmasını öngörmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ütopya, Distopya, Cinsellik, Kadın, Erkek, Devlet.

The Role of the Sexual Act from Utopia to Dystopia

Abstract

The phenomenon of sexuality has been accepted as a biological, physiological and sociological phenomenon, a basic need, such as eating and drinking. For this reason, thoughts have been produced about it in every period. Sexuality has been discussed as to how it is, and it still continues to be discussed. Relationship style in sexuality, preferences, nudity, family, reproduction and pleasure are some of the topics discussed about sexuality. The phenomenon of sexuality has been handled and processed in utopias in the history of philosophy. Although Plato included the phenomenon of different sexuality in Greek society in his works, he defended sexuality between men and women. He saw the male-female relationship as natural and did not welcome the rest of it. Sex between men and women continued to be defended in Renaissance utopias. Renaissance utopias also advocate sexuality based on the male-female relationship and under state control. Catholic philosophy continued its influence in Renaissance utopias. As a result of this effect, Renaissance utopias also advocated sexuality based on the male-female relationship and under the control of the state. In dystopias written as a reaction against utopias, sexuality for reproductive purposes based on male-female relationship was abandoned. Sexuality has become an action aimed at ensuring the continuity of authority in the state. In dystopias, sexuality in the state remained bound to the law, even if it was for pleasure. Feminist utopias and dystopias, which have recently been put forward for reactive purposes, have criticized the perception of women's sexuality in the previous utopias and dystopias. Feminist utopias and dystopias thought that they alienated women in both of their views, therefore, they envisioned a differentiation in the view of the male-female relationship in the literature of utopia and dystopia.

Key Words: Utopia, Dystopia, Sexuality, Woman, Man, State.¹ Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi. yakupakyuz70@hotmail.com

Giriş: Cinsellik Olgusuna Kısa Bir Bakış

Cinsellik insanlık için temel bir biyolojik, fizyolojik ve sosyolojik ihtiyaç olarak görülmüş ve bu bağlamda da tartışılmıştır. Düşünce tarihinde cinsellik algısıyla ilgili ortak bir yargı yoktur. Cinsellik, kimi düşünürlere için temel bir biyolojik, fizyolojik veya sosyolojik bir ihtiyaç iken, kimileri için ise temel bir ihtiyaç değildir. Ayrıca cinselliğin bir edim olarak kendisi kadar etkileri de felsefi düzlemde tartışılmıştır. Cinsellik olgusu, cinsin birbiriyle ilişkisi, çıplaklık ve giyinme, üreme, aile, ahlak, mülkiyet, haz kavramlarıyla yoğun bir ilişki içinde değerlendirilmesine yol açmıştır. Kültür değişimi ve medeniyet okuması cinsellik olgusu etrafında oluşan kavramlarla yapılmıştır.

Türler arası ilişkiye bakarsak cinsellik kadın ve erkek arasındaki bir ilişki biçimi olarak en temelde fizyolojik bir olgudur. Ancak cinselliğin sadece karşıt cinsler arasındaki bir ilişki biçimi olup olmadığı da tartışılan bir düşüncedir.

Yunan düşüncesinde tür olarak insanın aslında kadın ve erkek ayrımını içermediği, insanın tek tür olduğu, sonradan iki cins olarak bölündüğü ve cinselliğin bu bölünme üzerinde kurgulandığını görüyoruz. Hesiodos, *Theogonai* adlı eserinde tanrıların kızması sonrası erkek cinsinden sonra ilk kadın olan Pandora'nın yaratıldığını söyler.² Platon, *Şölen*'de Euripides'in anlattığı mitik hikâyedeki ilk insanın dört kollu, dört bacaklı ve bitişik bir varlık olduğunu ve sonradan kadın ile erkek olarak ayrıldığını, insanın cinsiyetsiz ya da çift cinsiyetli olarak düşünebileceği fikrini ortaya koyar.³ Platon'da insan, tür olarak sırt sırta yapışık ve tektir; ardından birbirlerini arzulamalarının sonucunda tanrı tarafından ayrılmışlardır. Tek tür olarak insanın arzulamaları sonucunda cinsellik olgusunun ön plana çıkmış olduğu söylenebilir. Aslında bir iken ayrılan insan, özünde olan cinsellikle kendi parçasını aramaktadır.

Mitolojide erkeklerin başına bela olarak yaratıldığı düşünülen Pandora'ya verilen kutunun sembolik anlam taşıdığı, kutunun cinsel organ, rahim olduğu ve kutudan çıkan kötülüklerinse bir kadın olan Pyrrha olduğu görüşü hâkimdir.⁴ Mitolojinin sembolik yorumlamasında kutunun cinsellikle özdeşleştirilmesi, ardından Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de geçen yasak ağacın bazı tefsirciler tarafından cinsellik olarak açıklanması gibi durumlar cinselliğin sembolik yorumunun yansımalarından bazılarıdır.⁵

Erkek kadın ilişkisinde cinsellik olgusu, modern döneme kadar bütün toplumlarda erkek üzerinden yorumlanmıştır ve erkeğe göre değer yargıları oluşturulmuştur. Evlilik, aile, haz, mülkiyet vb. kavramlar erkek bakışına göre anlamlandırılmıştır.⁶ Antik Yunan toplumu eril bir toplum olarak değerlendirildiğinde cinsellik, özünde erkeğin kendisini tatmin etmesi olup iki cins arasında karşılıklı bir hazzın paylaşılmasını tam

² Hesiodos, *Theogonia & İşler ve Günler*, çev. Azar Erhat ve Sabahattin Eyüboğlu. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016), 570-615.

³ Platon, *Şölen*, çev. Azar Erhat ve Sabahattin Eyüboğlu. (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998), 189e.

⁴ İsmail Gezgin, *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2010), 68.

⁵ Elmalı'lı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* c. 1 (İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, 1971), 323.; M. Sait Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri* c. 1 (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 66.; M. Sait Şimşek, *Yaratılış Olayı* (İstanbul: Beyan Yayınları, 1998), 86.

⁶ Ali Ayata ve Hande Saadet Takkaç, "AB-Türkiye İlişkileri Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Politikaları AB İlerleme Raporları Perspektifinden Bir Değerlendirme," *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20, sayı: 2 (Haziran 2020): 197-214.

olarak içermez. Cinsellik erkeğe hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir. Kadın edilgendir ve onun en önemli sorumluluğu erkeğin iffetini korumak ve onurunu lekelememektir.⁷ Yani cinsellikte erkek bir arzu nesnesi olmamalıdır. Temel erdem (arete) olan kişisel kontrol, karısını, vücudunu, arzusunu ve ailesini kontrol etmek anlamındadır; eğer karısı, vücudu, arzuları veya ailesi onun üzerine çıkarsa aşağılanma olgusu ortaya çıkar.⁸

Cinsellik denince tartışılan ana olgulardan bir tanesi de çıplaklık ve giyinme olmuştur. Bedenin çıplaklığı üzerinden cinsellik, cinsellik üzerinden değer yargıları özellikle de iffet erdemi tartışılmıştır. Kadın söz konusu olduğunda giyinmenin cinselliğin kontrol altına alınmasıyla ilişkilendirilmesi gerekir. Cinselliği kontrol altına almak hazzı kontrol altına almaktır. Hazzın kontrol altına alınması ise kadının kontrol altına alınmasıdır. Kadının çıplak olması ahlaksızlık olarak algılanmıştır. Bu bağlamda Yunan heykeltiriliğinde kadının kapalı, erkeğin açık yapılması bunun yansımasıdır. Ancak Yunan toplumunda erkek bedeninin çıplaklığı bir yere kadar Yunan toplumunu ve ahlakını rahatsız etmez. Çıplaklığın oranı ince bir çizgide ilerler. Özellikle sanat eserlerinde çıplaklık için bir çizgi ve ölçülülük vardır. Mesela sıkça tasvir edilen erkek cinsel organının masum gösterilmesi sanatçı için bir önkoşuldur. Masum görümlü çıplaklık cinsellik taşımamaktadır. Yunan düşüncesinde sadece cinselliğe ve şehvete vurgu yapan heykelde cinsel organ ereksiyon halinde tasvir edilmektedir.⁹ Yunan düşüncesinde çıplaklık iffet ilişkisi Roma toplumunda da sürdürülmüş, toplum Hristiyanlığa geçişten önce cinsellik-erdemlilik ilişkisi açısından hazır duruma gelmiştir. Roma imparatoru Augustus'un, çıplak gezen erkekleri idam ettirmek istemesi karşısında karısı Livia'nın iffetli kadın için çıplak erkeğin bir heykel kadar olacağı sözü üzerine vazgeçmiştir. Burada da iffet ve çıplaklık kadın erdemi üzerinden değerlendirilmiştir.¹⁰ Hatta Augustus döneminde evliliğin azalması, boşanmaların artması, toplumda cinselliğin sınırsız ve düzensizce yaşanması nedeniyle yasalar çıkartılmıştır. Burada amaç yozlaştığı düşünülen cinselliği ve genelde toplumu kontrol altına almaktır.¹¹

Cinsellikle iktidar hırsı arasında sıkı bir ilişki vardır. İktidar olmak, otoriteyi sağlamaktır. Aslında iktidarda olmak erkek olmak demektir. Kadının egemen olması onursuzluk olarak görülür.¹² İşte bu noktada cinsellik, erkeklik organının erekte olması olup erekte olmaması, mentula (kadınlık) durumudur. Cinsellikte erkek mentuala durumunda otoritesini kaybetmiş kadın olmuştur. İktidar ve kültür cinselliğin kontrol edilmesini gerekli kılar. Kültür cinselliği kontrol edemezse kendisi yok olur. Rastgele yaşanılacak cinsellik, kurulmaya çalışılan bütün düzenin yok edilmesine neden olur. Yerleşik ve kültür üreten toplumsal yapının temel prensibi rastgele hazzın önüne geçmektir. Bu nedenle geleneksel toplumlardaki tek eşli yaşam da bu bağlamda anlaşılmalıdır. Cinsel kaos yaşamı riske eden ve tehdit olarak görülen bir olgudur. Toplum, iffetli ve fahişe kadın ayrımı yaparken aslında erkeğin cinsellikte, çocuk yapmak ve haz arasındaki ayrımın farkına varmasını sağlamaktadır.¹³

⁷ Gezgin, *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm*, 153.

⁸ S. Goldhill, *Aşk, Seksve Tragedya*, çev. Elif Subaş. (İstanbul: Dharma Yayınları, 2009), 65.

⁹ Gezgin, *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm*, 20-21.

¹⁰ Gezgin, *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm*, 26.

¹¹ Bkz. D. Tamer, *Augustus Çağında Cinsel Suçlar ve Lex Iulia De Adulteriis* (İstanbul: Homer Kitabevi, 2007).

¹² Sophokles, *Antigone*, çev. Furkan Akderin. (İstanbul: Sümer Kitabevi, 2013), 17, 30, 33, 42, 43.; Euripides, *Medea*, çev. Metin Balay. (İstanbul: Mitos Boyut Yayınları, 2014), 17, 19.

¹³ Gezgin, *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm*, 108, 114.

Cinsellik algısının nasıl olması gerektiği mitolojik düzlemde tartışılırken aynı zamanda akılla da ilintisi de kurulmaktadır. Yunan düşüncesinde insan cins olarak hayvan türünden akıl yönünden ayrılmaktadır. Akıllı ve erdemi esas alan Apollon kültü cinselliği kontrol altına almaya çalışır. Tam aksine Dionysos kültü ise Apollon kültünün kontrol altına almaya çalıştığı cinselliği olanca açıklığıyla ortaya koyar.¹⁴ Apollon kültünün cinselliği cinsiyetsizliğe itmesinin karşısında, Dionysos kültü cinselliğin ve cinsiyetin geri itilmiş gücünü ileri boyutlara taşımış, halka yaymış, bazen de bunu kültürün kabul edemeyeceği boyutlara taşımıştır.¹⁵ Kült sapkınlıkları ve cinsellikteki aşırılıkları nedeniyle Roma döneminde yasaklanma yoluna gidilmiştir.¹⁶ Dionysos kültü geniş alana yayılan kösnül yapısıyla Aristokratlarca ezilen halkın hakkını aramasına vesile olan bir anlam kazanmıştır. Yunan düşüncesi cinselliği zihinde başlatıp daha sonra bedenin diğer organlarına ulaştırmaktadır. Yunan düşüncesi “eğer kontrol edemeyeceksen bedeni haz ve tutkudan uzak tutmalısın” düşüncesi içindedir.¹⁷ İnsan, kontrol edemeyeceği cinsellekle birlikte meydana gelen haz olgusuyla Apolloncu akıllı yitirip hayvana dönüşecektir.

Yunan düşüncesinde kadının mı yoksa erkeğin mi daha çok haz aldığı sorusu da tartışılan başka bir problemdir. Kadının daha fazla haz aldığı olgusu çift cinsiyetliliği fiilen yaşamış kör bilici Teiresias’a doğrulanmıştır.¹⁸ Aslında mitolojinin söylediği, kadının erkekten daha fazla haz aldığı ve bu yüzden cinselliğin kontrol altına alınması gerektiği düşüncesine dayanır. Kadının hazzının kontrol altında tutulması ise erdemlilik olarak düşünülmüştür. Foucault, geleneksel kültürlerdeki bu düşüncenin yansımasını “kadının erkekten daha fazla haz aldığı inancı kadının kontrol altına alınması fikrine iten bir cins fikrini destekliyordu” sözleriyle açıklar.¹⁹

Yunan düşüncesinde cinselliğe erkek odaklı bakış, toplumsal ve mekânsal düzenlemelerin erkek egemen oluşmasına yol açmıştır.²⁰ Yunan polislerinden Sparta hariç diğerleri kadın bedenini yer yer dışlayarak erkek bedenini ön plana çıkarmışlardır. Hoepfner bu bakışın Yunan toplum yapısında eğitim, siyaset ve mekânsal düzenlemeleri etkilediğini söyler. Hatta o, erkek akıllı ve bedenine yöneltilen olgular toplumda oğlancılığa neden olmuş olabilir düşüncesindedir.²¹

Batı düşüncesi içinde gelişen cinselliğin doğru bir düzlemde ele alınması için toplumsal yapı, mitoloji ve biyolojik olgular gözden kaçırılmamalıdır. Cinselliğin değerlendirilmesinde çiftleşme ve sevişme (Yunan toplumunda çocuk sahibi olmak için eş ile çiftleşilir, sevişme amacı güdülmez, ama fahişelerle sevişilir), cinselliğin aşka dönüşmesi, evlenme ve mülkiyet ilişkisinin de ne olduğu önemlidir.

Sonuç olarak modern döneme kadar toplumlarda cinsellik, aile ve evlilik bağlamında düşünüldüğünden neslin devamını sağlamak olarak anlaşılmış ancak hazlar da çeşitli bağlamlarda olabildiğince yaşanmış, modern dönemle beraber cinsellik özüne bireysellekle birlikte en temel olgu olarak hazzı koymuştur.

¹⁴ Euripides, *Bakkhalar*, çev. Sabahattin Eyüboğlu. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2010), 3-5, 13-17.

¹⁵ Gezgin, *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm*, 87.

¹⁶ Çiğdem Dürüşken, *Roma'nın Gizem Dinleri* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000), 96-106.

¹⁷ Platon, *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2000), 411d.

¹⁸ J. Hilary Deighton, *Eski Atina Yaşantısında Bir Gün*, çev. Hande Kökten Ersoy. (İstanbul: Homer Kitabevi, 2012), 46.

¹⁹ M. Foucault, *Cinselliğin Tarihi II*, çev. Hülya Tufan. (İstanbul: Afa Yayınları, 1988), 139.

²⁰ Deighton, *Eski Atina Yaşantısında Bir Gün*, 23, 25, 29, 34, 44.

²¹ Gezgin, *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm*, 23-231.

Çalışmada ütopyaların oluşmasına pratik dayanak sağlamasından dolayı Yunan toplumundaki cinsellik olgusunu da dikkate alarak siyasal bir ideal devlet yapısı oluşturmaya çalışan ütopyalardan özellikle Platon'un ütöpik devlet anlayışında, Rönesans ütopyalarında, korku ütopyaları örneklerinde ve son olarak feminist ütopyalarda cinsellik olgusunun rolü ve önemi ortaya konulacaktır.

1. Platon'un Ütöpik Devlet Düşüncesinde Cinsellik Algısı

Düşünce tarihinde Platon idealist düşüncenin kurucusu olarak devlet alanında ideal devleti ortaya koymuş, yazmış olduğu eseri *Devlet* düşünce tarihinde ilk ütöpik devlet olarak kabul edilmiştir.²² Kendisi bu eseriyile sosyalist ütopyacılık geleneğinin kurucusu sayılmıştır. O, son dönem eseri *Yasalar*'da bu eserin ilk ideal devlet olduğu fikrini devam ettirmiştir. Aslına bakarsak ideal devlet düzeni onda varlık anlayışının yansıması olarak Tanrı'nın zihnindeki devlettir. *Devlet ve Yasalar*'da ortaya konulan anlayışlar ideal olan devletin yansımalarıdır.²³ İşte Platon'un bu eserlerinde cinsellik olgusu nereye oturmaktadır? Cinsellik ve aile olgusunu nasıl işlemektedir soruları cevaplanması gerekmektedir.

Platon'da cinselliğe geçmeden ondaki devlet-birey ilişkisini kısa bir şekilde belirlemek gerekir. Platon düşüncesinde devlet esas olup birey devletin ulvi amacına hizmet eder.²⁴ Hatta varlık ve bilgi anlayışı nihai anlamda devleti önceler. Devletin amacı doğrultusunda toplumda sınıfsal bir yapılanmaya gidilmiştir. Çünkü Platon'un devlet anlayışında birey kötü olanın kendisidir.²⁵ Onun düşüncesinde bireyler, devletin amacı ve sınıfsal yapısına uyumlu olacak şekilde masallarla kandırılarak desteklenmelidir.²⁶ Devlette birey olarak kadına göre erkek öncelenmektedir. *Yasalar*'da kadın ruhunun erkeklerden aşağı olduğundan²⁷ *Menon*'da kadın'ın erdeminin kocasına itaat etmesi ve evini iyi idare etmesi olduğundan,²⁸ *Timaios* diyalogunda da yetkinleşmemiş cinsin bu dünyaya kadın olarak gelmiş olduğundan bahseder.²⁹ O halde birey-devlet ilişkisinde devlet öncelendiğine göre cinsellik nasıl anlaşılmalıdır?

Platon, cinsellik olgusunu temel bir biyolojik ihtiyaç olarak kabul etmekle beraber aklın önderliğinde beden ihtiyaçlarını arka planda bırakır. O, insandaki doyumsuz haz isteğini, "haz isteği doyumsuzdur ve akıldan yoksun kişide her şey bu isteği tahrik eder" şeklinde izah eder.³⁰ Bu bağlamda Platon'da bilgelik ve akli başındalık önemlidir.³¹ Bedensel zevklerle hemhal olanların ruhen olgunluğa ulaşamayacaklarını düşünür. Bedensel hazcılıkla meşgul olan kişiler asla yalın bir zevk tatmamışlardır. Bu kişilerin tatmış oldukları zevk, zevkin kendisi olmayıp, gölgeleri ve renksiz taslaklarıdır. Bu yüzden de sınırsızca haz alan kişiler doymazlar, aksine azgınlıkla ve çılgınlıkla sevişmekte, seviştikçe de hazlarıyla savaşmaktadırlar.³² O, başka bir yerde

²² Yakup Akyüz, *Ütopyalarda Din-Siyaset İlişkisi* (İstanbul: Cinius Yayınları, 2021), 78.

²³ Platon, *Yasalar*, çev. Candan Şentuna ve Saffet Babür. (İstanbul: Kabcacı Yayınları, 2020), 739a-e.; Arslan Topakkaya, *Platon-Aristoteles Karşılaştırması* (Ankara: Nobel Yayınları, 2014), 158-66.

²⁴ Platon, *Devlet*, 715d.; Platon, *Yasalar*, 409e.

²⁵ Karl Popper, *Açık Toplum ve Düşmaları, Platon*, çev. Mete Tunçay. c. 1 (Ankara: Liberte Yayınları, 2008), 136.

²⁶ Platon, *Devlet*, 389b, 414c-415d.

²⁷ Platon, *Yasalar*, 781b.

²⁸ Platon, *Menon*, çev. Adnan Cemgil. (İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1942), 71e.

²⁹ Platon, *Timaios*, çev. Erol Güneş ve Lütfi Ay. (İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1997), 42a, 42b, 91a.

³⁰ Platon, *Devlet*, 431b, 432c.

³¹ Platon, *Yasalar*, 631d.

³² Platon, *Devlet*, 586a-c.

hazzın ve acının doğal olarak fıskıran iki pınar olduğunu ve bundan gerektiği kadar alan bireyin, devletin ve bütün canlı varlıkların mutlu, aksine bilinçsizce ve zamansız biçimde alanında mutsuz olacağını belirler.³³

Platon cinselliğin olumsuzluğuna dair düşüncesini, Eros'un çılgınca isteklerini dile getirdiği pasajla açıklar. O, şöyle demektedir: “Sevgi başa geçince, öteki istekler başlar vızır vızır onun çevresinde dönmeye. Duman duman güzel kokular, çiçekler, şaraplar, türlü türlü keyifler, eğlenceler sevgiyi besledikçe besler, kıvamına getirirler; ona şehvet iğnesini de batırdılar mı tamamıdır; o zaman sevgi, gönlün bu güzel sultanı delikanlıyı çileden çıkarır. Biraz ölçü, hayâ kalmışsa içinde, onu da öldürüp dışarı atar. Böylece boşalttığı gönlünü bir acayip delilikle doldurur”³⁴ Görüleceği üzere Platon hazlarla birlikte cinselliğin aşırısının aklı yok edeceğini ve hazzın bireyi deliliğe götüreceğini vurgulamaktadır.

Platon düşüncesinde cinsellik ve özellikle de haz almak geleneksel Yunan toplumunda olduğu üzere erkek için düşünülür. Kadının haz alması düşüncesi mümkündür ama özelde erkek içindir. O, Adeimantos'un yosmaya tutulması bu nedenle annesini karşısına almasından yine aynı kişinin dün tanıdığı, boşu boşuna sevdiği güzel delikanlıdan ve bu yüzden babasına karşı gelmesinden bahseder.³⁵ Platon görüldüğü üzere erkek için evlilik dışında iki aşk türünden bahsetmiş olup bunlar; fahişe ve genç erkek aşkıdır. Bahse konu aşk çeşidinin Yunan toplumunun benimsediği aşk türleri olduğu unutulmamalıdır. Platon, bu iki cinselliği söyler ancak bunların akıl ve bilgelik için tehlikeli olduğunu vurgular. Platon düşüncesinde hazza dayalı cinsellik hem akla zararlıdır hem de bilgece bir eylem değildir. *Yasalar* adlı eserinde genç kız ve erkekler arasındaki eşcinsel ilişkiyi değerlendirir ve bunun yasayla ve eğitimle denetlenmesini ister. O, “eğer denetleme olmazsa toplumun başına iş açacak olan sübyancılık ile kadın ve erkek arası eşcinsellikten nasıl kaçınılacaktır” sorusunu sorar.³⁶ O, yine “hazlara boyun eğeni ve kendini tutamayanı herkes zayıflıkla suçlamayacak mı, kadın yerine geçeni de kınamayacak mı?” gibi sorularla eleştirilerine devam eder.³⁷ Adeimantos'un tutulduğu delikanlıya aşk olgusu Yunan toplumunda ergenliğe geçiş döneminde yaşanılmaktadır ama Platon reel bir olguyu ele alarak eleştirir. Yunan düşüncesinde çocukla ilişki (sübyancılık) ve vatandaşlığa kabul edilmiş yetişkin erkekle eşcinsel ilişki kınanmaktadır. Platon'un bu düşüncesi onu, cinsel ilişkiyi ilahi dinlerin aile temelli kadın-erkek arasındaki ilişkiyle olması gerektiğini savunan görüşe yakın kılmaktadır.³⁸

Platon *Devlet* ve daha sonra *Yasalar* adlı eserinde cinselliği kadın-erkek eşitliği bağlamında ele alarak değerlendirir gibi gözükür ama öyle değildir.³⁹ *Devlet*'te erkeklerin işini düzene koyduktan sonra iyi yaradılışlı ve eğitim görmüş erkekler için, kadın ve çocuk sahibi olma işinde tutulacak yolu dikkatlice tasarlar ve bu tasarıda kadının rolü ikincildir.⁴⁰ Bu aşamadan sonra *Devlet*'te geleneksel Yunan toplumundaki aile kurumunu kaldırıp, toplumsal yapıdaki kadın ve çocuk ortaklığını savunur. Ona göre kadın-erkek arasında fark biyolojik olup kadının doğurmasından ve erkeğin tohum salmasından başka bir şey değildir.⁴¹ O, ideal devlette

³³ Platon, *Yasalar*, 635e, 792d.

³⁴ Platon, *Devlet*, 373ab.

³⁵ Platon, *Devlet*, 574c. Yine *Yasalar* adlı eserde Olimpiyat yarışmacısının yarışma öncesi bedenlen oyunlara hazır olmak için ne bir kadına ne de oğlana iliştiğinden bahseder.

³⁶ Platon, *Yasalar*, 836b.

³⁷ Platon, *Yasalar*, 836e.

³⁸ Duran Ali Yıldırım, *Kur'an da Fesat* (Konya: Çimke Yayınları, 2016), 214-16.

³⁹ Platon, *Yasalar*, 804e, 805d.

⁴⁰ Platon, *Devlet*, 451c.

⁴¹ Platon, *Devlet*, 454e.

her ikisinin de bekçi olması olanağını getirir. Kadın bekçilere tıpkı erkekler gibi, çıplak jimnastik yapmayı, silah kullanmayı, müzik ve at binme eğitimini öngörür.⁴² Platon yukarıdaki düşüncesiyle bir eşitleme getirir. Ancak çocuk sahibi olma ve kadınların çocuk yetiştirmesi meselesine gelince geleneksel reflekse geri döner.⁴³ “Yaratılıştta her iki cinste de aynı güçler vardır, kadınlar erkekler gibi her işi görebilir ne var ki, kadın hiçbir işte erkek kadar olamaz” düşüncesinde de olduğu üzere eşitlik sözde kalır.⁴⁴ Bu bağlamda *Yasalar*’da hamile kadınların aşırı ve taşkın haz ve acı altında kalmamasını, dingin rahat ve sakin bir dönem geçirmeleri gerektiğini vurgular.⁴⁵

Devlet anlayışında kadınların rolünün özellikle *Yasalar*’da daha açık hale geldiğini, devlette evlilik yasalarının olması gerektiğinden bahsedildiğini görürüz. O, herkesin otuzuyla otuz beş yaş arası zorunlu evlenmesinden bahseder, evliliği insan soyunun sonsuzluk arzusuna bağlar. Çocuk sahibi olmak ölümsüzlükten pay almaktır.⁴⁶ Platon cinsellikte doğaya uygun olarak üremeyi amaçlayan birleşmeyi savunur; bu yüzden insan soyunu katletmemek için erkeklerden uzak durma, hiçbir zaman kendi kökünde yaratıcı olmayacak şekilde dağlara taşlara tohum ekme (mastürbasyon) ve ektiğinin büyümesini istemediği dışı topraktan uzak durmak (evlilikten uzak durma) gibi davranışları yanlış bulur. Çünkü ona göre evlilik doğaya uygun, aşkın ateş ve çılgınlığından koruyan, zinadan engelleyen, erkeğe karısını sevdiren bir olgudur.⁴⁷

Bakıldığında Platon, her ne kadar toplumsal yapıda kadını eşitlemiş, *Devlet* adlı eserinde kadını mülk olarak algılayan aileyi kaldırmış gözükse de, kadına cinsellikte yine geleneksel bakış içerisinde çocuk yapmayı öngörmüştür. Kanaatimce ideal devleti uğruna bireylerin haz yaşamasını da devletin ulvi amacı için engelleyerek geleneksel anlayıştan da geriye taşımıştır. İdeal devlette saf nesli sağlamak için yöneticinin onayladığı kişilerin çocuk sahibi olabilmesi düşüncesi, savaşta yararlık gösteren erkeğe kadınlarla herkesten daha çok yatma ve çocuk sahibi olma hakkı tanınması⁴⁸ kadını örseleyen düşüncedir. Saf nesil elde etmek için kadını farklı bireylerle birleştirme fikri onu, özünde çocuk kaygısı gütmeyerek birçok farklı erkekle birlikteliğe izin veren fahişelik olgusunun da gerisine taşımaktır.

Ancak Platon’da cinsellik ve sınırıyla ilgili bir başka metin kafa karıştırıcıdır. Platon, bu metinde sınırlılıklar içerisinde hazza onay verir gözükmektedir. Metin, devlette zorunlu çocuk verme yaşını geçen kadın ve erkeklerle ilgilidir. “Kadınlar ve erkekler, devlete çocuk verme çağını geçirdikten sonra istedikleriyle birleşmelerinde serbest bırakılmalıdır. Tabi erkekler için kendi kızları, anaları, kızlarının kızları, analarının anaları; kadınlar için de oğulları, babaları, torunları ve büyükbabaları hariç. Bu serbestliği verirken de diyeceğiz ki onlara, doğsun doğmasın, çocuk yapmamak için bütün tedbirleri alacaksınız. Bu tedbirler boşa çıkarsa devlet doğan çocuğu beslemeyecek.”⁴⁹ Bakıldığında Platon bu metinde belirli yaştan sonra cinsellikte hazzı ve çeşitliliği serbest bırakmakta yakın akraba arası ensest ilişkiyi yasaklamaktadır. Daha önemlisi dev-

⁴² Platon, *Devlet*, 452c.

⁴³ Platon, *Yasalar*, 806a.

⁴⁴ Platon, *Devlet*, 455e.

⁴⁵ Platon, *Yasalar*, 792e.

⁴⁶ Platon, *Yasalar*, 721d.

⁴⁷ Platon, *Yasalar*, 839ab.

⁴⁸ Platon, *Devlet*, 460b.

⁴⁹ Platon, *Devlet*, 461bc.

letin çocuk sahibi olma konusundaki otoriterliği, modern dönemdeki bireyi örseleyen, katı distopik ütopyaları andırmaktadır.

Platon cinsellik konusunda bireylerin üreme çağına kadar bakır yaşayıp bu çağda karşı cinslerin birbirlerini beğenerek çiftleşmesini ve ilk sevgi anlaşmasına bağlı kalarak yaşamasını dine ve doğru yaşama uygun bulur ve bu yasanın da aşılmamasını savunur.⁵⁰ O, bir yerde bedenlerinin sağlam olmasını istiyorsak, erkeklerin Korinthos'lu sevgili edinmeleri doğru olmaz demektedir.⁵¹ Bu düşüncesinin yansıması sonucunda devlette erkeğin kendi nikâhlı karısı dışındaki birisiyle veya fahişlerle ilişkisini ve erkekler arası eşcinselliği yasaklayarak çözüm önerir. O, özgür bir erkeğin satın aldığı (köle) ya da başka bir yolla elde ettiği bir kadınla ilişkisini toplumdan gizlememesi durumunda, bu kişinin kentte yabancılaştırmasını önerir. Platon, sevişmeyi hazdan olabildiğince uzak tutmak için bedeni ağır çalışmalarla güçsüz bırakmaktan bahseder. Ayrıca o, sevişirken utanç duymak gerektiğini söylemektedir.⁵²

Platon, cinselliğin bir boyutu olan kadın-erkek ilişkisinde her ne kadar kadın ve erkeği eşitlemiş gibi davransa da kadını cinsellik konusunda çocuk sahibi olunan varlık konumunda tutmuştur. Özellikle de cinsellikte haz elde etmeyi her iki taraf için de sakıncalı bulmuş ve zararlı görmüştür. Platon'da yasal olan cinsellik doğaya uygun olan ve neslin devamını sağlayacak olan cinselliktir.

2. Rönesans Ütopyalarında Cinsellik Algısı

Düşünce tarihinde Rönesans dinin ön planda tutulduğu skolastik düşünceden çıkışın ve insanın yeni metot ve düşüncelerle öncelendiği dönemin adıdır. Rönesans'la beraber doğa ve insan öncelenmiş ve hümanizma ön plana çıkmıştır. İlkçağ düşüncesinde arka plana atılmış olan farklı düşünceler Rönesansla birlikte yeniden ortaya çıkmaya başlamıştır. Rönesans, sadece sanatta değil sosyal hayatın bütün alanlarında hareketliliği ve canlanışı içerir. Bu doğrultuda Rönesans'la beraber devlet ve siyaset felsefesinde farklı eğilimler ortaya çıkmıştır. Bu dönemde yazılan ütopya türü eserler de siyaset düşüncesinin bir yansımasıdır. Bunlara Thomas More'un Ütopya, Campanella'nın *Güneş Ülkesi* ve Bacon'un *Yeni Atlantis* adlı eserleri örnek gösterilebilir.

Rönesans düşüncesinde insan kendi özgürlüğüyle hareket ederek otoritenin her çeşidinden bağımsız olmaya ve bireyselliğe önem verir. Dönem geçmişe karşı çıkışıyla bünyesinde aynı zamanda kuşkuculuğu da barındırır. Rönesans düşüncesinde kendini feodalite ve skolastiğin düşüncesinden, zulmünden ve delliliğinden kurtarmış aklın liderliği vardır.⁵³ İnsanın bağımsızlaşmasının dönem içinde kadınları kapsayıp kapsamadığı, cinsellik olgusunun ütopyalarda hangi bağlamda ele alındığının ortaya konması kadın erkek ilişkisinde ve özellikle cinselliğin değerlendirilmesinde geleneksel olandan ne derece bağımsızlaştığının bir yansıması olacaktır.

Rönesans düşüncesi, bireyselleşme ve fikri bağımsızlığa yol açsa da ütopya düşüncesinde kadın erkek ilişkisini ele alırken, Platon felsefesi ve geleneksel bakışta büyük bir değişiklik öngörmemiştir. Ütopyaların

⁵⁰ Platon, *Yasalar*, 840de.

⁵¹ Platon, *Devlet*, 404d.

⁵² Platon, *Yasalar*, 841b, 842a.

⁵³ Michelet Jules, *Rönesans*, çev. Kazım Berker. (İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1996), 9.

bazıları aile yapısı kurgulamakla birlikte birçoğunda da her şey ortaklık düzeninde bir sisteme oturtulmakta, mal, mülk ve kadın ortaklığına dayandırılmaktadır. Ütopyalarda bencillik olgusunun, bireylerin mal, mülk ve kadına sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülür. Campanella'da Güneş Kentlilerin evleri, odaları, yatakları ve gerekli bütün eşyaları ortaktır.⁵⁴ Campanella, *Güneş Ülkesi*'nde kadın erkek eşitliğini savunur gibi görünür ancak iş bölümüne gelince geleneksel refleksle kadına yemek pişirme ve sofraya kurma görevini verir.⁵⁵ Campanella, ütopyasında kadına eşitliği sağlamış gözükmese de geleneksel rolleri kadına ödev olarak yüklemiştir.

Ütopya, otoriter devlet yapısı öngördüğü için cinselliğin cinsler arasında yaşanması da devlette ele alınmıştır. Ütopyalar cinselliği devletin kontrolüne verir. Bu bağlamda da kontrollü ve denetimli cinsellikle sağlam bir ırk edinmeyi amaçlar. Üreme yaşını erkeklerde 21 kadınlarda 19 olarak belirler. Bakıldığında devlette cinselliğin iki amaçla yapıldığı görülür. Bunlardan birincisi üremedir, bir diğeryse devletin belirlediği yaştan önce cinsel istekleri aşırı olan erkeklerin doğaya aykırı olan yollara sapmalarını önlemek amacıyla belirlenen yaştan önce gebe ve kısır kadınlarla yatmalarına izin veren uygulamadır. Bütün bu uygulamalar yine devlet kontrolünde yani sevgi bakan yardımcısının izniyledir.⁵⁶ Hatta 27 yaşına kadar temiz kalmış olan erkekler törenle kutlanıp, erdemleri yüceltilip övülür.

Güneş Ülkesi'nde kadınlar çıplak olup bu durum cinselliğe uygunluğu saptamada kullanılmaktadır ve görevliler kadınla erkek arasındaki zıtlıklara göre (güzel-çirkin vb.) birleşmeyi sağlamaktadır. Amaç aşırılıklar arasında dengeyi kurup, soyun bozulmamasının önüne geçmektir. Çiftleşme, üç gecede bir, yediklerini sindirdikten sonra, çiftleşme saatine kadar ayrı odalarda tutularak sağlanır. Birleşmenin zamanı yıldızlara bakarak tayin edilir. Erkeğin birleşmeden önce kötü şey düşünmemiş ve döl tohumunu en az üç gün temiz tutmuş olması gerekir. *Güneş Ülkesi*nde cinsellik ya da döllenme savaştan gelmeyen, devletin geleceğinde önem arz eden bir meseledir. Burada cinselliğin amacı hazdan önce çocuk sahibi olmak içindir.⁵⁷

Güneş Ülkesi yurttaşlarının ne bir ne de daha fazla karısı olup, çiftleşme için uygun görülen zamanda yasa gereği erkeklerin payına düşen kadınlar vardır; erkekler bu kadınlarla ten isteklerini doyurmak için değil devletin iyiliği için birleşirler.⁵⁸ Cinselliğin haz değil üreme amaçlı olduğu, "çiftleşme işi tek tek insanların zevki için değil, toplumun yararı bakımından etraflıca düzenlenmiştir" sözünde açıklanır.⁵⁹ Campanella, Platon'cu bir bakışla evliliği ele almış kendisi de Platon'un düşüncelerini vurgulamıştır.

Güneş Ülkesi kadın erkek eşitliğini sağlamış gibi görünse de bir yerde kadını aşağılayan bir olgu açıkça ortaya konur. Kendisiyle birleşmesi uygun görülen kadın, eğer çocuğu olmuyorsa başka bir erkeğe verilmekte yine çocuğu olmuyorsa yani kısır ise herkesin kullandığı "orta malı" olmakta, çocuğu olmayan kadına diğer kadınlara tanınan haklar tanınmamakta ve bu uygulamalarla kadınlara kısırlığa heveslenmemeleri yönünde

⁵⁴ Campanella, *Güneş Ülkesi*, çev. Vedat Günyol. (İstanbul: Sosyal Yayınları, 1996), 25, 32.

⁵⁵ Campanella, *Güneş Ülkesi*, 32.

⁵⁶ Campanella, *Güneş Ülkesi*, 21.

⁵⁷ Campanella, *Güneş Ülkesi*, 36.

⁵⁸ Campanella, *Güneş Ülkesi*, 117.

⁵⁹ Campanella, *Güneş Ülkesi*, 39.

gözdağı verilmektedir.⁶⁰ Campanella'nın bu anlayışı kadını arka plana atan Yunan düşüncesindeki evlilik düşüncesinin ötesine geçip kadını onursuzlaştırmakta ve kimliksizleştirmektedir

Campanella'da hazza dayalı ve istek uyandıran cinsellik yasaklanmıştır. Cinsellik kadın-erkek arası ilişki biçimi olup, hazzın anılanın dışında farklı şekilde giderilmesini de yasaklar. Cinsellik özünde karşılıklı hazza dayalı bir ilişki olmayıp erkeğin doğasının gerektirdiği şekilde daha da ötesi devlete göre düzenlenmiştir. Bu durumu “devlette, erkek tohumunun boşa gitmemesi için önlem aldım ve bütün temel kuralları devlet düzenini koruma amacıyla koydum” sözü açıkça ortaya koyar. Mesela güzel görünmek için boyanan, boyu yükseltmek amacıyla topuklu giyinen ve ayaklarının kusurunu gizlemek için uzun giyinen kadınlar ölüm cezasına çarptırılmaktadır.⁶¹

Campanella, ahlak zayıflıklarının nedenleri olarak kadınları görmektedir. “Kadınla erkeği birbirine bağlayan şey ten isteklerinden daha çok, daha içten ve dostluğa dayalı olandır” düşüncesiyle hazza dayalı cinselliği devlette ret etmektedir.⁶² Campanella devletinde doğaya uygun şekilde düzenlenmiş mülk edinmenin bir şekli olarak gördüğü aileyi reddeden ve devlet kanunları içinde belirli düzende işleyen, hazzı değil saf nesli oluşturmayı düşünen kadın-erkek ilişkisine dayalı cinselliği savunmaktadır.

Bir diğer ütopya yazarı More, Ütopya adlı eserinde devleti tek bir aile gibi düşünmüş ve onu eşitlik temelinde kurgulamıştır.⁶³ More hazzı, ikiye ayırıp beden içindeki fazlalıkların atılmasında veya aniden baş gösteren bir acıdan kurtulma durumundaki zevklerde olduğu gibi bedensel zevkler ile insandaki güzel geçirilmiş bir yaşamın hoş yansıması ya da güzel bir geleceğe ait umutları da içeren ruhsal zevkler olarak sunar. Sınıflama içinde yemek yeme, su içme ve doğanın bir tür olarak devamını sağlamak için verilen şehveti bedensel hazlar olarak değerlendirir. Ütopyalılara göre önemli olan bedensel değil ruhsal hazlardır.⁶⁴ Buradan anlaşıldığı üzere ütopya vatandaşı için bedensel zevk olan cinsellik ruhsal zevkten sonra gelmektedir.

More, ütopyasında kadın erkek ilişkisini devlet gözetiminde eşitlik ve tek eşlilik üzerinden kurgular. Devlette kadın ve erkeğin eşit oldukları ileri sürülmüş ve bu nedenle aynı eğitimi almaları önerilmiş, ancak kadınların bedence daha zayıf oldukları düşünülerek geleneksel ev işlerini yapmalarını öğütlemiştir.⁶⁵ Ütopya kentleri hanelerden oluşmakta haneler de kan bağıyla oluşan aile fertlerinden oluşmaktadır. Kızlar büyüyüp evlendiklerinde yaşamını erkeğin evinde sürdürmektedir.⁶⁶ Ütopyada kadın için evlilik yaşı on sekiz, erkek için yirmi kabul edilmiş bu yaştan önce bireyler evlilik öncesi yasak ilişkiye girmişse cezalandırılması öngörülmüştür. Bunun gerekçesi, kişinin başıboş iştahlarını dizginleyememesi ve tek eşle yaşamaya alışmaması olarak sunulur. Kadın erkek her ikisi de evlenmeden devlet görevlisi gözetiminde birbirini çıplak görüp birbirlerindeki eksikliklere göre kendilerini evliliğe hazırlarlar.

⁶⁰ Campanella, *Güneş Ülkesi*, 37.

⁶¹ Campanella, *Güneş Ülkesi*, 40.

⁶² Campanella, *Güneş Ülkesi*, 40, 110.

⁶³ Thomas More, *Ütopya*, çev. Necmiye Uçansoy. (İstanbul: Bordo&Siyah Yayınları, 2008), 96.

⁶⁴ More, *Ütopya*, 115-16.

⁶⁵ More, *Ütopya*, 82, 83.

⁶⁶ More, *Ütopya*, 88.

More, ütopya devletinde, zina ve rahatsız edici cinsel sapkınlık durumları dışında boşanmayı onaylamayan tek eşli bir yapıyı savunur.⁶⁷ Ütopyada evli bir kadını ayartmaya çalışan erkek de zina yapanla aynı cezaya çarptırılır. Çünkü ütopya devletinde suçu işlemekle suça teşebbüs etmek aynı değerlendirilir.⁶⁸ More, ütopyasında cinselliğe dayalı hazzı ruhsal hazlardan aşağı ve bedensel bir haz olarak görmüş, bedensel hazzın giderilmesini tek eşli bir aile içinde çözümlenmiştir.

Bacon'ın *Yeni Atlantis*'i her ne kadar bilimsel bir ütopya olsa da bu eserde, Bensalem adası halkının aile yaşantısı üzerinden cinselliğe bakışı ve cinselliğe eleştirileri söz konusu edilmiştir. Eserde Bensalem adası halkı erdemliliği insanın nefesine hâkim olmasına, nefse hâkim olmayı da kendisine saygı duymasına bağlar. Namusu olmayanın ise kendisine saygısız olacağı eserde dillendirilir.⁶⁹ Bensalem halkında cinsellik aile içinde yaşanan bir olgudur. Bensalem halkı çok eşliliğe, evlilik öncesi gençlerin çıplak birbirini görmesine, genelev vb. yapılara izin vermeyen bir anlayışa sahiptirler. Hatta genelev vb. yapıların şehveti yatıştırdığı, sapık cinsel ilişkileri, tecavüzü önlediği savını eleştirip bu düşüncenin mangala benzediğini, hazzı söndürmenin ötesinde üstünü bir üflemede alevlendiren küllendirme işlevi gördüğü savıyla eleştirir. Hazzı önlemek için geneleve sahip olmak düşüncesini eve gelen misafiri tecavüzden korumak için evdeki kızını tecavüzcüye teslim etmeye benzetir. Bensalem halkı için evlilik dizginlenemeyen cinsel arzuların tatmininden doğan ve bunun için var olan bir kurumdur. İşte bu nedenle arzuları kötü yollarla gidermek, genelev gibi kurumlar ve geç yaşta evlilik kötü sayılmıştır.⁷⁰

Görüleceği üzere her ne kadar Rönesans düşüncesi bireyselleşmeyi getirmiş olsa da ütopya düşüncesinde kadın geleneksel rolünün ötesine geçememiş, Rönesans ütopyaları cinselliği, kadın-erkek ilişkisine ve cinselliğin özündeki amacının çocuk sahibi olmak olduğu şeklinde kurgulamışlardır. Hatta daha önce Yunan düşüncesinde karşımıza çıkan farklı cinsel eğilimlere ve davranışlara ütopyalarda izin verilmeyerek yasaklanma yoluna gidilmiştir.

3. Korku Ütopyalarında (Distopyalarda) Cinsellik

Korku ütopyaları, sosyalist ütopyaların mutlak eşitlikçi ve katı otoriter yapılarının 20. yüzyıl faşist ve sosyalist siyasal ideolojilere kaynaklık etmesinin akabinde bu sistemlere eleştirel tarzda yazılmış eserlerdir. Distopyalar, katı otoriter devlet sistematığı içinde iktidarı önceleyen ve bireyselliği yok sayan sistemlerdir. Ütopyalardan hareketle yazılan korku ütopyaları, ya despotizm veya totalitarizm veya kurgudan gerçekliğe soyuttan somuta gelişen yolculukta trajediye dönüşmüştür. Sürecin sonunda bireye kalan şey ise gelişmeye açık modern birey olgusu olmuştur.⁷¹ Distopyalarda katı otoriter yapı içinde birey yalnızlaşmış; devlet, bireyi kendisine ve devlete yabancılaştırmıştır. Distopyalarda devlet gücü sayesinde otoriterliği sağlarken bürokrasi, teknoloji ve bilimi kendi lehine kullanmıştır.⁷² O halde distopyalar devlette cinselliği nasıl konumlamıştır sorusu önemlidir.

⁶⁷ More, *Ütopya*, 126-27.

⁶⁸ More, *Ütopya*, 129.

⁶⁹ Francis Bacon, *Yeni Atlantis*, çev. Cenk Saraçoğlu. (İstanbul: Bordo&Siyah Yayınları, 2004), 75.

⁷⁰ Bacon, *Yeni Atlantis*, 73-74.

⁷¹ Sedat Doğan, "Ütopya ve Trajedi," *İLEM Yıllık* sayı: 3 (t.y.): 77.

⁷² Akyüz, *Ütopyalarda Din-Siyaset İlişkisi*, 197-99.; Nail Bezel, *Yeryüzü Cennetlerinin Sonu, Ters Ütopyalar* (İstanbul: 1984), 9.

Distopyaların birçoğunda cinsellik olgusu otoriter yapı içinde farklı bağlamlarda ele alınmıştır. Her distopyada cinselliğin yer alması söz konusu edilmemiş mesela *Fahrenheit 451* örneğinde devlet kendi otoritesini kitapları yakarak tesis etmiştir.⁷³ Yine de cinselliğe yer veren distopyalarda cinsellik deyince akla gelen ilk kavramlar aile, haz ve otoritedir. Huxley'in devletinde üreme; cemaat, özdeşlik ve istikrarın sağlanması açısından Kuluçka ve Şartlandırma merkezi tarafından oluşturulan tüplerde ve kişilerin ait olduğu sosyal sınıfa göre cinsellik edimi dışında sağlanmaktadır.⁷⁴ Zamyatin'in *Biz* adlı eserindeyse cinsellik, aile olgusundan yoksun, isimsiz sayılarla tanımlanan bireylerin belirlenen cinsel birleşme günlerinde gerçekleştirilen, devletin denetlediği cinselliği savunan, devlette isteyen, istediği zaman ve istediği kadar cinselliği yaşamasını bilim dışı kabul edip, bireylerin hayvanlar gibi çocuk edinmesini eleştiren düşünceyi öne sürer.⁷⁵

Korku ütopyalarının özünde cinsellik klasik ütopyalardaki gibi üreme olgusu olarak görülmediğine göre bu edimin haz amaçlı olup olmadığı tartışılmalıdır. Distopyalarda cinsellik haz amaçlı değildir. Aslında bireylerin özünde haz isteği vardır ancak bu istek devletin ulvi amaçları doğrultusunda bastırılmaktadır. Aşağıda verilen Vahşi örneğinde de bastırılan cinselliğin hem Vahşi'deki hem de toplumdaki farklı bağlamda var olan yansımalarını görürüz. Cinsellik devlette otoritenin sağlamasında, uyuşturucu haplar, teknolojik aygıtlar gibi ihtiyaçları gideren bir olgudur. Çünkü devlette duygusalığa dayalı eylemler devlet için tehlikeli ve yasaktır. Huxley, Lenia'nın bebeklerini emziren iki kadını görüp yüzünü çevirmesi ve bunu edepsizlik olarak nitelenmesi üzerine, Bernard'ın bu kadınların annelikleri hakkında "Ne kadar güzel ve sıcak ilişki ve ne kadar derin bir duygu yaratıyordu. Hep düşünüyorum da insan annesiz olmakla bir şeyleri kaçırmış olabilir sen de anne olmamakla bir şeyleri kaçıyorsun" sözlerini yansıtır.⁷⁶

Korku ütopyalarında cinsellik, devlet otoritesini sağlamada bireylerin ihtiyaçları noktasında bir gerekliliktir. Bu bağlamda cinselliğe haz denilmemesi gerekir. Cinsellik toplu seks ve poplu seks törenleriyle sağlanmaktadır ancak bu törenler duygudan yoksun bir eylemdir. Özellikle de cinselliğin distopyalarda hazzı önçelemesinden farklı bir durumda değerlendirilmesi gerekir. Çünkü distopyada haz, düzen ve istikrarı bozan bir olgudur. Vahşinin ilk anda Lenia'yı haz duygusundan dolayı reddetmesi ama devletten kovulması sonrasında Lenia'yla bir haz ilişkisi içinde bulunarak onu öldürmesi ve onun yoğun haz içinde kendini kaybetmesini olumsuzluk olarak görürüz.

Distopyada Vahşinin cinselliği ile onu izleyenlerin ondan hareketle yaşadığı cinsellik çok farklıdır. Vahşinin seks esnasında Lenia'yı öldürdüğü anı betimleyen metin, vahşinin ve onu izleyen şartlandırılmış bireylerin yaşadığı cinsellik olgusunu ve aralarındaki farkı netleştirir. "Acıdan kaynaklanan dehşetin büyüyle ve içlerinden gelen iş birliği dürtüsüyle ve şartlandırmaların silinmez biçimde içlerine kazıdığı fikir birliği içindeki koşullandırmayla ve yek vücut olma (istikrar) arzusuyla hareket eden kalabalık vahşinin hareketlerini taklit etmeye başladı. Vahşi, kendi günahkâr tenine, ya da fundalıklarda ayaklarının dibinde acıdan debelenen dolgun alçaklık timsaline vurdukça onlarda birbirlerine vuruyorlardı"⁷⁷ Şiddet içinde yaşanan cinsellik olgusuna bakarsak Vahşi yıllar yılı ret etmiş olduğu cinselliği bilinçsiz, şiddet içinde haz duygusuyla birlikte aykırılığın temel yaparken, diğer bireyler devlette cinselliği koşullanmanın verdiği bir olgu şeklinde algılayıp

⁷³ Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*, çev. Zerrin Kayalıoğlu. (İstanbul: İthaki Yayınları, 2012), 5-18.

⁷⁴ Aldous Huxley, *Cesur Yeni Dünya*, çev. Ümit Tosun. (İstanbul: İthaki Yayınları, 2000), 26-41.

⁷⁵ Yevgeni Zamyatin, *Biz*, çev. Füsun Tülek. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011), 23, 26.

⁷⁶ Huxley, *Cesur Yeni Dünya*, 154.

⁷⁷ Huxley, *Cesur Yeni Dünya*, 331.

ona göre hareket etmektedirler. Vahşinin yaşadığı cinsellik hazza dayalı cinsellik iken, diğer kişilerin onu taklit ederek yaşadıkları cinsellik istikrar ve koşullanmanın sonucudur.

Distopyalarda cinsellik otoriter devlet yapısında üreme ve haz olarak algılanmıyorsa o halde nedir? sorusu ön plana alınmalıdır. Bu sorunun cevabı açıklamalı şekilde Zamyatin’de karşımıza çıkar. Zamyatin’in “her sayının diğer sayıyı cinsel meta olarak kullanma hakkı vardır. O günden sonra cinsellik yalnızca teknik oldu. Her sayı Cinsellik Dairesinde kontrol edilir ve hormonları tam tamına belirlenir ve cinsel birleşme günleri saptanır ve sayı birleşmek istediği kişiyi bildirir. Böylece cinsellik, kıskançlığın olmadığı, mutluluğun yani hazzın sıfırlandığı, trajedilerin kaynağı olan aşkın yok sayıldığı bir olgudan yeme, içme, uyku ve dışkı boşaltımı gibi organizmanın yararlı ve hoş bir fonksiyonu hale gelir” sözünde karşımıza çıkar.⁷⁸ Distopyalarda cinsellik otomatlaşan devlette sıradan bireylerin fizyolojik işlevlerinden birisi haline gelmiştir.

Orwell de 1984 adlı eserinde cinselliği iktidarın gerekliliği ve buna dayalı kurulan tek parti iktidarının sürdürülmesinde amaç olarak kullanır. Devlette tek parti iktidarının onaylamadığı evlilikler onaylanmaz. Özellikle parti yöneticileri için cinsellik ve aşk yasaklanmıştır. Alt katman için fuhuş ve yasak ilişki yasaklanan bir şey değildir. Parti üyeleri arasında suç olan rastgele cinsel ilişkidir. Bu bağlamda devlet kadının koku sürünmesine, cinsel ilişkide zevk alınmasına ve erotizme izin vermemektedir. Cinsel ilişkinin amacı partiye hizmet edecek çocuk vermektir.⁷⁹ Tek parti iktidarının koşullandırması sonucu cinsellik yok olmakta ve kadının kendisi olmaması durumu ortaya çıkmaktadır. Tek parti iktidarında cinsellik katlanmaz bir duygusuzluk haline dönüşmektedir. Bir bireyin “cinsellik olmasa bu kadınla aslında yaşanılabilir” söylemi de cinselliğin bir diğer yansımasıdır.⁸⁰ Tek parti iktidarında denetlenmeyecek duygusal bağılıklar yönetim için tehlikelidir. Hatta seksin olumsuzluğundan dolayı gelecekte cinsellik dışı teknolojik üremeye yol açmak için Seks Karşıtı Gençlik Birliği oluşturulması düşünülmüştür.⁸¹

Otomatik Portakal adlı eserdeyse cinselliğin, ilk olarak bir haz olduğunu, daha sonra bireylerin haz duygusundan arındırılması neticesinde bir acı haline dönüştüğünü görürüz. Alex, devlet düzenini her türlü eylemiyle sarsan bir bireydir ve bu yönüyle devletin polisleri tarafından cezalandırılması gerekmektedir. Eserde Alex, cinselliği şiddet olgusunu da içeren şekilde yaşamıştır.⁸² Polislerin yakalaması sonrası Alex cezalandırılmaya tabi tutulmuş, önceki yaşamındaki yaptığı suçlar ona film şeklinde gösterilerek (dikizleme) bir eğitime tabi tutulmuştur. Aslında bu bir cezalandırma değil bireyi yaptıklarıyla eğitmedir. Alex eğitim sonunda kendinde meydana gelen bunaltıyı ve cinsel isteksizliği, “Aklıma gelen ilk şey, o çıtırı yere yatırdığım gibi vahşice yapmak oldu, ama anında hastalığı hissettim. O çıtırı ilgili düşünceleri değiştirmem gerektiğini çakozladım” sözüne yansır.⁸³ Alex’in önceden yoğun haz aldığı cinsellik, tedavi sonrası onda tiksinti uyandırmıştır. Bu distopya, bireyin düzen uğruna, etkin bir denetimle kontrol altına alınmasının sonuçlarının ve öteki boyutlarının işlenmesini ele almıştır.⁸⁴ Distopyada cinsellik, otoriter devlette suçun suç benzeri olguy-

⁷⁸ Zamyatin, *Biz*, 33.

⁷⁹ George Orwell, *1984*, çev. Celal Üster. (İstanbul: Can Yayınları, 2008), 76-77.

⁸⁰ Orwell, *1984*, 77-78.

⁸¹ Orwell, *1984*, 77.

⁸² Antony Burgess, *Otomatik Portakal*, çev. Aziz Üstel. (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2007), 40-41.

⁸³ Burgess, *Otomatik Portakal*, 113.

⁸⁴ Bezel, *Yeryüzü Cennetlerinin Sonu, Ters Ütopyalar*, 229.

la denetim mekanizmasında kullandığı bir yöntemdir. İlk dönemde Alex'te görülen haz isteği tedavi sonrası hastalık ve bulantı durumuna dönmüştür.

Korku ütopyaları temelde cinselliği üreme olarak görmez. Aynı şekilde cinsellik bir haz olgusu olarak da karşımıza çıkmaz. Distopyalarda cinsellik bireylerin ihtiyaç olarak gördükleri fizyolojik bir işlevdir. İllaki devlette yer edinecekse de devletin amaçları doğrultusunda onun izin verdiği ölçü, miktar ve şekilde olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında distopyalarda cinsellik olgusunun bilim ve teknolojinin yardımıyla değişikliğe uğraması kadın lehine bir değişiklik sunmamıştır.

Bakıldığı zaman düşünce tarihinde kadınlar eşitlikçi yapı düşüncesinden dolayı ütopyalara iyimser yaklaşmışlardır. Ancak gerçeklikte hep ikincil planda kalmışlardır. Distopyalarda ise kadınların enerjisi servet sahibi ve güçlü erkeklerin iyiliği için verilen rekabetçi mücadelede tüketilmiştir.⁸⁵ Kadınların hem ütopyalarda hem de distopyalarda belirlenen rollerine itirazları hem de yirminci yüzyılın sonlarında sanayi toplumlarının yeni sorunları karşısında yeni toplumsal hareketler ortaya çıkmıştır. İşte yeni toplumsal hareketlerden biri de kadın-erkek ilişkileri, çocuk bakımı, ev işlerinin bölüşümü vb. olgular ışığında gelişen yeni sorunlar ve bu sorunların ürettiği feminist harekettir.⁸⁶ Feminist hareket geçmiş düşüncenin getirdiği bütün geleneksel olgulara karşı çıkmış ve feminist ütopya türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Şimdi de bu ütopyalardaki kadın-erkek ilişkisine ve cinsellik olgusunun ele alınışına bakalım.

4. Feminist Ütopyalarda Cinsellik Olgusu

İlk feminist ütopya sayılan L. H. Morgan'ın yazdığı *Herland* adlı eserde erkeklerden kurtulmuş kadınların döllemeden doğum yaptıkları, ilişkilerin ölçülü ve yumuşak olduğu anaerkil bir toplum sunmaktadır. Jonna Ross'un *Dişi Adam* adlı eseri erkekler olmadan mutlu olan bir kadın toplumunu sunmaktadır.⁸⁷

Bir diğer feminist ütopya yazarı Marge Piercy'nin *Zamanın Kıyısındaki Kadın* adlı eseri, tımarhaneye kapatılan Conie'nin ütopya halkının destekleriyle verdiği mücadeleyi konu edinir. Eser, feminist düşüncenin ve çevreci hareketlerin sorguladığı modern kurumların eleştirisidir. Conie'nin yaşadığı ütopya toplumu, çekirdék aile, okul hastane, hapisane vb. kurumlara yer vermez. Üretim olgusu kadar gelişen toplumun tükettiği doğanın korunmasını da çaba edinir. Ütopyada yaşam, yarışmama üzerine değil de içinde yaşanan doğayı korumayı hedeflediği için nehir doktoru, topak avukatı gibi meslekler oluşmuştur. İşte bu noktada Piercy, cinselliğe de değişen parametreler içinde yer verir. Cinsel ilişkilerde özgürlük kadar kıskançlık da yer alır. Eser, kadınları sadece doğumdan kurtarmakla kalmamış, erkeklerin çocuk emzirerek annelik duygusu tattığı dünyada kadınlarla birlikte erkeklerin de annelik sevinci yaşamalarını istemiştir. Bu ütopyada her birey şöyle der: "Hepimiz anne olduk hepimizin üç çocuğu var."⁸⁸ Görüleceği üzere Piercy, modern dönemle geleneksel ütopyanın ıskaladığı çevre ve kadına odaklanarak ütopyasını tasarlamıştır. Eserinde cinselliğe ve onun boyutlarına gelişen toplumda farklı bir anlam yükleyerek dikkat çekmek istemiştir.

⁸⁵ Krishan Kumar, *Ütopyacılık*, çev. Ali Somel. (Ankara: İmge Kitabevi, 2005), 163.

⁸⁶ Kumar, *Ütopyacılık*, 161.

⁸⁷ Kumar, *Ütopyacılık*, 162.

⁸⁸ Bkz. Marge Piercy, *Zamanın Kıyısındaki Kadın*, çev. Füsün Tülek. (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012).

Feminist ütopyalar, kadına biçilen rollere itiraz etmiş kadınları her türlü bağımsızlaştırma yoluna gitmişlerdir. Bu bağlamda cinsellik olgusunu da tamamen kadın erkek birleşmesinin ötesine taşımışlardır. Bu bağlamda feminist ütopyalarda haz olgusunun ve çocuk sahibi olma bağlamında ailenin cinsellikten ayrı tutulduğu görülür. Feminist ütopyalar özünde kadını önceleyerek kurgulanmış ütopyalar olarak belirginleşir.

Ütopya yazınında kadınların edindiği rolü eleştirel bir açıklıkla dile getiren feminist distopyalar da mevcuttur. Özellikle bu konuda yazılmış eser, Margaret Atwood'un *Damızlık Kızın Öyküsü* adlı eseridir. Eser ütopyalardaki kadın algısını ironik bağlamda ele almıştır. "Kadın'ın eserde muhafızların ve komutanların istekleri doğrultusunda onlara çocuk veren damızlık kadın" olarak sunulur.⁸⁹ Atwood'un kadınlara biçtiği rol Platon'un kadınlara biçtiği rolden çok farklı değildir. Eserdeki önemli vurgu, seçme özgürlüğü değil seçmemenin bir özgürlük olduğudur. Bu husus kadınların cinsellik işlerini düzenleyen Lydia Teyze'nin sözlerine yansır. "Birden fazla özgürlük çeşidi vardır. Bir şeyler yapma ve bir şeylerden sakınma özgürlüğü. Anarşi günlerinde bir şeyler yapma özgürlüğü vardı. Şimdiyse sizlere sakınma özgürlüğü veriliyor."⁹⁰ Aynı olguya vurgu, protest tavrıyla "her bebek istenilmiş bebek olsun. Bedenlerimizi geri verin" sözlerine yansır.⁹¹ Aslında cinsellik denilince üreme yapamayacak hale gelen Lydia Teyze üzerinden yapılan tanımlama da ilginçtir. O, yaşlı ve üreyemeyen kadınları yenilgiye uğramış ve cinselliklerini kaybetmiş kadınlar olarak niteler.⁹² Cinsellik konusunda kadınlara verilen konum "damızlık olma" rolü olup, bunun dışındaki şeylerden, cinsel ihanet de dâhil sakınılmalıdır. Kadınlar erkeklerin kölesi, bir süsü ya da üreme makinaları şeklinde konumlanmıştır. Eserde kadınlar bir hiçliğe dönüşmüş, kendilerine ait kimlikleri, düşüncesi, benliği, duyguları olmaksızın sadece damızlık kıza dönüştürülmüştür.⁹³

Eserde cinselliğe bakış bir yerde yatmak ve yatırılmak filleri üzerinden tanımlanıp yatmanın daha özgürce bir edim olduğu vurgulanır.⁹⁴ Eser, kadını damızlık kız olarak tanımlar ancak erkeğe de çok olumlu bakmaz. Biz bunu erkek dediğin bir kadının başka kadınlar üretmesine yarayan bir araçtır" tanımlamasında görürüz.⁹⁵ Eserde kozmetik ameliyatlara tipleri değiştirilen kadınların erkekler için ücretli fahişe olmaları, iktidar düşkünü erkekler ve devasa eşitliksizler vurgulanmaktadır. Kurgulanan distopik düzende vurgulanan eşitsizlikle otoriteye eleştiri yapıldığı unutulmamalıdır. Eserde devletin devamı sağlanırken kadın araçsallaştırıldığı kadar erkek de araçsallaştırılmış ve cinsellik duygudan yoksun rutin haline gelmiştir.

Sonuç olarak feminist ütopyalarda erkek egemenliği bilim ve teknolojinin sömürücü ve yıkıcı amaçlarla kullanılmasıyla ilişkilendirilir.⁹⁶ Feminist ütopya yazınında ütopyadan distopyaya kadınlara bakışta feminist bakışla düşünüldüğünde değişen bir olgunun olmadığı vurgulanmıştır.

⁸⁹ Margaret Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*, çev. Sevinç Altınçekiç ve Özcan Kabakçıoğlu. (İstanbul: Doğan Kitap, 2018), 1-2, 149.

⁹⁰ Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*, 41.

⁹¹ Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*, 153.

⁹² Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*, 65.

⁹³ Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*, 37.

⁹⁴ Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*, 7.

⁹⁵ Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*, 154.

⁹⁶ Kumar, *Ütopyacılık*, 163.

Sonuç

Siyasal kurgulama şeklinde düşünülen ve gerçek siyasal düşüncelerle ilinti kuran ütopyalar Platon'dan günümüze etkisini sürdürmüştür. Platon'un *Devlet* adlı eseri ilk ütopya örneği olarak siyasal eleştirilerini ve hayali devlet anlayışını ortaya koymuştur. Yine Rönesans ütopyaları, distopyalar, feminist ütopyalar ütopya yazınından bazılarıdır.

Platon *Devlet* adlı eserinde kadın erkek ilişkisini eşitleyip, aynı eğitimi öngörmekle birlikte çocuk sahibi olma ve ev işlerinde kadınlara geleneksel rolü vermiştir. Yine o, cinsellik konusunda Yunan toplumunda yaşanan ilişki biçimlerine değinmiş, ancak yasal ve doğal olanın kadın erkek arasındaki ilişki olacağını savunmuştur. *Yasalar* adlı eserinde aile kurumuna da yer vermiştir. Platon ütopyasında cinselliği ve aileyi doğallık ve yasallık bağlamında kadın erkek ilişkisine dayalı, devletin devamlılığı ve faydası noktasında değerlendirmiştir.

Rönesans ütopyalarında cinsellik kadın erkek ilişkisine bağlı ele alınmıştır. Bazıları eşitlik temelinde aileyi öngörmezken bazıları aileye yer vermektedir. Cinsellikte sapkın olarak düşünülen cinselliğe yer vermemetedirler. Ütopya düşüncesine dayalı devlet düzenin eleştirel amaçla yazılan distopyalar cinselliği devlet otoritesini ve istikrarı sağlamak için kullanmışlardır. Devlette cinsellik, üreme ve hazdan ziyade otorite tesisinde bireylerin yeme, içme gibi biyolojik işlevinin gereğidir. Bazı ütopyalarda gelişen bilim ve teknoloji sayesinde kuluçka merkezi yerlerde amaca uygun şekilde tüplerle sağlanmaktadır.

Feminist ütopyalar ve distopyalar hem ütopya hem de distopyalardaki kadın imajına itiraz etmiş, kadınları incelemiş ve bu bakış açısından cinselliği ele almak istemişlerdir. Ütopyalardan feminist ütopyalara kadar uzan süreçte kadınlar asla benimseyecekleri bir cinsellik olgusunu bulamamışlardır. Buraya kadar uzanan süreçte cinsellik ya erkekler ya üreme ve neslin devamı ya da devlet otoritesi uğruna feda edilmiştir. Feminist ütopya ve distopyalarda cinselliğe bakış eleştirel olarak ele alınıp, geleneksel rollerle yüzleşmek istenmektedir. Döllensiz gebelik, erkekler olmadan da mutlu olunacak bir düzen, erkeklerin emzirmesi sonucu annelik duygusunu tatması vb. olgularla geleneksel bakış eleştirilmiştir.

Kaynakça

- Akyüz, Yakup. *Ütopyalarda Din-Siyaset İlişkisi*. İstanbul: Cinius Yayınları, 2021.
- Atwood, Margaret. *Damızlık Kızın Öyküsü*. Çeviren: Sevinç Altınçekiç ve Özcan Kabakçioğlu, İstanbul: Doğan Kitap, 2018.
- Ayata, Ali, ve Hande Saadet Takkaç. "AB-Türkiye İlişkileri Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Politikaları AB İlerleme Raporları Perspektifinden Bir Değerlendirme," *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20, sayı: 2 (Haziran 2020): 197-214.
- Bacon, Francis. *Yeni Atlantis*. Çeviren: Cenk Saraçoğlu, İstanbul: Bordo&Siyah Yayınları, 2004.
- Bezel, Nail. *Yeryüzü Cennetlerinin Sonu, Ters Ütopyalar*. İstanbul, 1984.
- Bradbury, Ray. *Fahrenheit 451*. Çeviren: Zerrin Kayalioğlu, İstanbul: İthaki Yayınları, 2012.
- Burgess, Antony. *Otomatik Portakal*. Çeviren: Aziz Üstel, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2007.
- Campanella. *Güneş Ülkesi*. Çeviren: Vedat Günyol, İstanbul: Sosyal Yayınları, 1996.
- Deighton, Hilary J. *Eski Atina Yaşantısında Bir Gün*. Çeviren: Hande Kökten Ersoy, İstanbul: Homer Kitabevi, 2012.
- Doğan, Sedat. "Ütopya ve Trajedi," *İLEM Yıllık* sayı: 3 (t.y.).
- Dürüşken, Çiğdem. *Roma'nın Gizem Dinleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000.

- Euripides. *Bakkhalar*. Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2010.
- Euripides. *Medea*. Çeviren: Metin Balay, İstanbul: Mitos Boyut Yayınları, 2014.
- Foucault, M. *Cinselliğin Tarihi II*. Çeviren: Hülya Tufan, İstanbul: Afa Yayınları, 1988.
- Gezgin, İsmail. *Antik Yunan ve Roma Sanatında Cinsellik ve Erotizm*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2010.
- Goldhill, S. *Aşk, Seks ve Tragedya*. Çeviren: Elif Subaş, İstanbul: Dharma Yayınları, 2009.
- Hesiodos. *Theogonia&İşler ve Günler*. Çeviren: Azar Erhat ve Sabahattin Eyüboğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2016.
- Huxley, Aldous. *Cesur Yeni Dünya*. Çeviren: Ümit Tosun, İstanbul: İthaki Yayınları, 2000.
- Jules, Michelet. *Rönesans*. Çeviren: Kazım Berker, İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1996.
- Kumar, Krishan. *Ütopyacılık*. Çeviren: Ali Somel, Ankara: İmge Kitabevi, 2005.
- More, Thomas. *Ütopya*. Çeviren: Necmiye Uçansoy, İstanbul: Bordo&Siyah Yayınları, 2008.
- Orwell, George. *1984*. Çeviren: Celal Üster, İstanbul: Can Yayınları, 2008.
- Piercy, Marge. *Zamanın Kıyısındaki Kadın*. Çeviren: Füsün Tülek, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Platon. *Devlet*. Çeviren: Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2000.
- Platon. *Menon*. Çeviren: Adnan Cemgil, İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1942.
- Platon. *Şölen*. Çeviren: Azar Erhat ve Sabahattin Eyüboğlu, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.
- Platon. *Timaios*. Çeviren: Erol Güney ve Lütfi Ay, İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1997.
- Platon. *Yasalar*. Çeviren: Candan Şentuna ve Saffet Babür, İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2020.
- Popper, Karl. *Açık Toplum ve Düşmaları, Platon*. Çeviren: Mete Tunçay, C. 1. Ankara: Liberte Yayınları, 2008.
- Sophokles. *Antigone*. Çeviren: Furkan Akderin, İstanbul: Sümer Kitabevi, 2013.
- Şimşek, M. Sait. *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*. C. 1. İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.
- Şimşek, M. *Yaratılış Olayı*. İstanbul: Beyan Yayınları, 1998.
- Tamer, D. *Augustus Çağında Cinsel Suçlar ve Lex Iulia De Adulteriis*. İstanbul: Homer Kitabevi, 2007.
- Topakkaya, Arslan. *Platon-Aristoteles Karşılaştırması*. Ankara: Nobel Yayınları, 2014.
- Yazır, Elmalı'lı M. Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. C. 1. İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, 1971.
- Yıldırım, Duran Ali. *Kur'an da Fesat*. Konya: Çimke Yayınları, 2016.
- Zamyatin, Yevgeni. *Biz*. Çeviren: Füsün Tülek, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011.